

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1945 kl. 11 fm.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 196, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lantarbetstidslag.

Härigenom förordnas som följer.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Lagens tillämpningsområde.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.**1 §.**

Denna lag äger tillämpning:

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst *tre* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst *två* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;
- b) kolning i mila;
- c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av brännrotv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;
- d) husligt arbete;
- e) arbete, som bedrivs av staten; samt
- f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

- a) medlem av arbetsgivarens familj;
- b) lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning; eller
- c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

*Ordinarie arbetstid.**Ordinarie arbetstid.*

4 §.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 41 timmar,

under mars, oktober och november 46 timmar samt

under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 43 timmar,

under mars, oktober och november 48 timmar samt

under tiden april—september 52 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

*(Gällande lag:)**(Kungl. Maj:ts förslag:)*

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 47 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 52 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 42 timmar, under mars och oktober 45 timmar samt under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 45 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 50 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 100 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket för oktober—mars angivna tiden för arbetsvecka. Den sammanlagda arbetstiden för arbetsvecka, varunder sådan arbetare användes även till djurskötsel, må varken under nämnda månader eller under året i övrigt överstiga 50 timmar.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 43 timmar, under mars och oktober 46 timmar samt under tiden april—september 52 timmar.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalanden av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan, som i 1 mom. sägs, användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vaktjänst utföres utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst sju timmar för arbetsvecka.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor eller, om arbetsrådet finner skäl sådant medgiva, högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad; dock icke för mer än 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 100 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Arbetsgivaren bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 2 eller 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårdsskötseln.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom., eller att iakttaga vad enligt 8 § andra, tredje eller fjärde stycket åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1942 och i övrigt den 1 november 1942 samt gäller till och med den 31 oktober 1945. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfarande att gälla efter sistnämnda dag.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1945 och i övrigt den 1 november 1945 samt gäller till och med den 31 oktober 1948. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfarande att gälla efter sistnämnda dag.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft dels en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Landgren* väckt motion, nr 111, om vissa ändringar i lantarbetstidslagen, dels ock fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 361 av herr *Johanson, Karl Emil, m. fl.* samt inom andra kammaren nr 551 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.* (lika lydande med I: 361), nr 552 av herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.* och nr 553 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med behandlingen av de bestämmelser, som beröras av motionerna. I fråga om motiveringen för motionärernas yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Den första lagliga regleringen av arbetstiden inom jordbruk och trädgårdsskötsel infördes genom 1936 års lantarbetstidslag, vilken tillkom på grundval av en av den s. k. lantarbetstidsutredningen verkställd utredning (SOU 1935: 48). Redan följande år undergick denna lag en genomgripande revision. Vid de åren 1939 och 1942 vidtagna revisionerna av lantarbetstidslagen företogs inga väsentliga ändringar i lagen. Den sistnämnda år av riksdagen antagna lantarbetstidslagen utfärdades den 18 juli 1942 (nr 651) och gäller till och med den 31 oktober 1945.

Utredning rörande frågan, i vilken form lantarbetstidslagen skall förnyas, har på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställts av *arbetsrådet*, därvid arbetsrådet berett följande myndigheter och organisationer tillfälle att till rådet

inkomma med de *erinringar*, vartill bestämmelserna i lagen givit anledning, nämligen riksförsäkringsanstalten, lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetstidsgivareföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, föreningen skogsarbeten, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, svenska lantarbetareförbundet, svenska transportarbetareförbundet samt tjänstemännens centralorganisation. Yttranden ha inkommit till arbetsrådet från samtliga de nämnda myndigheterna och sammanslutningarna.

Arbetsrådet har på grundval av utredningen föreslagit att lantarbetstidslagen, efter allenast en mindre ändring i 7 § 2 mom., förlänges för en tid av tre år. Rådets yttrande i ämnet är emellertid icke enhälligt, utan skiljaktiga meningar ha anmälts å ena sidan av arbetsgivarrepresentanterna i rådet (ledamöterna Söderbäck och Sæmund) och å andra sidan av arbetarrepresentanterna i rådet (ledamöterna Thörnberg och Sträng). De nämnda rådsledamöterna ha å ömse sidor framlagt olika förslag till ändring av lantarbetstidslagen utöver det av rådet förordade.

Över de förslag som framställts av arbetsrådet eller dess särskilda ledamöter eller framkommit i yttranden som avgivits till rådet ha, efter remiss, *yttranden* inhämtats från riksförsäkringsanstalten, lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission och statens livsmedelskommission. Vidare har tillfälle till yttrande över nämnda förslag beretts Sveriges lantbruksförbund, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetstidsgivareföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, svenska lantarbetareförbundet, svenska transportarbetareförbundet och tjänstemännens centralorganisation. Samtliga de nämnda organisationerna utom trädgårdsarbetsgivareföreningen ha begagnat sig av det givna tillfället att avgiva yttrande.

Föredraganden, statsrådet Erlander, har i propositionen under nedan angivna särskilda avsnitt anfört bl. a. följande:

Principfrågan om lantarbetstidslagen nu bör underkastas saklig revision.

Då giltigheten av gällande lantarbetstidslag upphör med utgången av oktober månad innevarande år, måste lagen dessförinnan förnyas. Härvid uppkommer frågan om lagen i samband därmed även bör göras till föremål för revision i sakligt hänseende. Särskilt från lantarbetarnas sida ha framförts olika önskemål om ändrade bestämmelser. Flera myndigheter, däribland arbetsrådet, lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen, ha icke ansett tillrädligt att nu företaga några mera genomgripande ändringar i lagen. De ha därvid särskilt hänvisat till nödvändigheten att under rådande krisläge hålla jordbruksproduktionen uppe på högsta möjliga nivå. Nämnda

synpunkt måste självfallet tillmätas den största betydelse. Att märka är emellertid att, såsom ock av arbetsmarknadskommissionen framhållits, lantarbetstidslagen reellt sett har karaktären av en permanent lagstiftning. Och även om den nya lagen förlänas en relativt kort giltighetstid, exempelvis ett eller annat år räknat från den 1 nästinstundande november, torde kunna antagas att den försörjningspolitiska situationen under tiden för lagens tillämpning blir väsentligt annorlunda än den som för närvarande råder. Det synes med hänsyn härtill icke vara rimligt att vid lagstiftningens utformning uteslutande taga hänsyn till dagsläget på försörjningsområdet. Skulle iakttagandet av lagens föreskrifter på grund av tillspetsade krisförhållanden komma att medföra särskilda svårigheter finnes, såsom arbetsmarknadskommissionen påpekat, möjlighet för Kungl. Maj:t jämlikt 10 § 2 mom. lantarbetstidslagen att i viss utsträckning medgiva undantag från lagens tillämpning. Erinras må därom att Kungl. Maj:t våren 1940 med stöd av nämnda lagrum undantog stora delar av landet från lagens tillämpning under ett par månaders tid. Därest sådant av förhållandena påkallas lär även lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m., vilken lag upphör att gälla den 30 juni i år, komma att av statsmakterna förlänas fortsatt giltighet; jämlikt nämnda lag äger Kungl. Maj:t, i den omfattning det prövas nödigt, förordna att lantarbetstidslagen icke skall äga tillämpning.

I anslutning till det sagda har, efter granskning av gällande lag ur de synpunkter som anförts till stöd för de från olika håll framställda erinringarna mot lagens sakliga innehåll, inom socialdepartementet upprättats förslag till en i vissa hänseenden reviderad lantarbetstidslag. Då jag i nämnda förslag ansett mig på flera punkter böra tillmötesgå lantarbetarnas krav, har detta skett icke endast därför att jag funnit kraven vara i och för sig socialt berättigade utan även därför att det för mig framstår såsom uppenbart att en lösning av jordbrukets arbetskraftsproblem på längre sikt icke kan åvägabringas så länge jordbrukets arbetsförhållanden te sig väsentligt ogynnsammare än arbetsförhållandena inom andra områden, särskilt industriens.

Lagens tillämpningsområde (1 §).

Tillämpningsområdet för den gällande lantarbetstidslagen är vad beträffar jordbruk inskränkt till företag, vari i regel användas minst tre arbetare. Detta medför att en stor del av lantarbetarna icke bliva delaktiga av det skydd lagen avser att åstadkomma. Olägenheten härav blir desto större som arbetarna i de små företagen ofta icke äga samma möjligheter som arbetarna i de stora att gentemot arbetsgivaren hävda sina intressen. Emot en utsträckning av lagens tillämplighet till även de mindre jordbruksföretagen har främst invänts att dessa företag hade särskilt stort behov att få mera självständigt ordna sina arbetstider. Ehuru denna invändning torde äga

visst fog, bör betydelsen av densamma icke överskattas. Såsom från lantarbetarhåll påpekats, har det visat sig möjligt att inom ett jordbruket så närbesläktat område som trädgårdsskötseln reglera arbetstiden för alla företag som regelmässigt använda lejd arbetskraft. Vidare må framhållas, att de särskilt inom det mindre jordbruket framträdande svårigheterna att anskaffa arbetare i icke obetydlig grad torde bottna i de oreglerade arbetsförhållandena vid dessa företag. Enligt min mening tala övervägande skäl för att en ny lantarbetstidslag erhåller ett vidare tillämpningsområde än den nu gällande. Då det ur principiell synpunkt måste anses önskvärt, att tillämpligheten av den sociala skyddslagstiftningen icke är beroende av antalet arbetare hos en viss arbetsgivare, anser jag att lantarbetstidslagen bör gälla för alla jordbruksföretag vari lejd arbetskraft användes. Emellertid finner jag mig nödsakad att nu stanna vid att föreslå en sådan utvidgning av lagen att därunder hänföras företag med minst två stadigvarande arbetare. En utsträckning av lagens tillämplighet även till det minsta jordbruket skulle nämligen under rådande krisförhållanden kunna komma att medföra vissa svårigheter. Möjligheten för det minsta jordbruket att genomföra en rationalisering av driften är för närvarande i hög grad beskuren.

Frågan om en utsträckning av lantarbetstidslagens tillämpning till hela jordbruksområdet torde böra upptagas till förnyat övervägande senast då den nya lagen — vilken enligt vad jag i det följande kommer att förorda bör gälla under en tid av tre år — skall förnyas.

I den gällande lagen undantagas vissa slag av arbete från lagens tillämpning. Häri avses ej att göra ändring. Ett önskemål att mjölkning mot ackordsersättning icke skulle såsom hittills skett undantagas från lagens tillämpning finner jag mig sålunda icke kunna nu tillmötesgå. Då det emellertid ur principiell synpunkt får anses oriktigt att avlöningsformen är avgörande för frågan huruvida ett visst arbete skall vara underkastat arbetsbetsreglering eller ej, synes nämnda undantagsbestämmelse böra i fortsättningen uppmärksammas.

Arbetstiden för utearbetare (4 § 1 mom. första stycket).

I den gällande lagen äro veckoarbetstiderna för jordbrukets utearbetare differentierade efter årstiderna så att veckoarbetstiden är längre under sommarhalvåret (54 timmar) än under vinterhalvåret (41 resp. 46 timmar). Från lantarbetarhåll har föreslagits att en viss utjämning därvidlag måtte företagas, därvid veckoarbetstiden under sommarhalvåret skulle minskas från 54 till 52 timmar. Till stöd för förslaget har bl. a. framhållits att den nuvarande längden av arbetstiden under sommaren i fysiskt avseende vore alltför påfrestande för arbetaren. Emot förslaget har förnämligast anförts att ett genomförande av detsamma komme att medföra att, därest jordbruksarbetet icke skulle på ett för produktionen menligt sätt eftersättas, övertid

måste anlitas regelbundet. En sådan anordning vore stridande mot lagens syfte och skulle leda till en fördyring av produktionen.

Enligt min mening synas de nu stadgade säsongvariationerna i arbetstiden för jordbrukets utarbetare böra något utjämnas. Icke blott med hänsyn till jordbruksarbetarnas fysiska hälsa utan även av sociala skäl torde nämligen en arbetsvecka om 54 timmar få anses alltför lång. Lämpligt synes vara att nämnda timantal, på sätt föreslagits, nedsättes till 52 i samband med en motsvarande utökning av veckoarbetstiden under vinterhalvåret. En sådan omfördelning av årsarbetstiden synes icke behöva medföra några mera betydande olägenheter för jordbruksproduktionen eller prispolitiken beträffande jordbruksalster. Jag vill därför föreslå att veckoarbetstiden bestämmes för januari, februari och december till 43 timmar, för mars, oktober och november till 48 timmar och för april—september till 52 timmar.

I detta sammanhang vill jag även beröra det av lantbruksstyrelsen framförda förslaget att arbetsgivaren skulle tillerkännas rätt att överflytta 5 arbetstimmar i veckan från november till februari. Såsom även framgår av ett par framställningar till Kungl. Maj:t, synas önskemål i liknande riktning vara ganska allmänna bland särskilt arbetsgivarna i Mellansverige. De framkomna yrkandena ha emellertid erhållit en något olika innebörd, beroende på de skiftande geografiska och andra betingelserna för vederbörande jordbruk. Jag anser därför att dessa önskemål, i den mån de finnas befogade, lämpligen böra tillgodoses dispensvägen. Till detta mitt ståndpunktstagande har bidragit, att det är av ett icke ringa intresse att de i lagen intagna reglerna äro så enkla och enhetliga som möjligt. Påpekas må även att den av mig enligt vad nyss nämnts förordade utjämnningen av säsongvariationerna i fråga om arbetstiden kommer att medföra en generell utökning av veckoarbetstiden under februari med 2 timmar.

Arbetstiden för arbetare med blandat arbete (4 § 1 mom. a).

Vad beträffar förslaget, att arbetstiden för arbetare med blandat arbete skulle maximeras för tvåveckorsperioder under vinterhalvåret, må erinras om att frågan om enveckas- eller tvåveckorsperioder skulle begagnas härvidlag var föremål för överväganden vid 1942 års revision av lantarbetstidslagen. Statsmakterna funno därvid en begränsning av arbetstiden veckovis vara att föredraga. Anledning att nu frångå denna ståndpunkt torde icke föreligga.

Ej heller synes det förslag böra bifallas som avser att i lagen införa rätt att utnyttja den utsträckt arbetstid, som medges för arbetare med blandat arbete, för mer än en arbetare vid varje brukningsdel. Såsom arbetsrådet påpekat torde det nämligen finnas endast ett relativt litet antal företag, där det icke är tillräckligt med en arbetare med blandat arbete; för dessa företag står alltid möjligheten öppen att ansöka om dispens.

I det följande kommer jag att förorda en nedsättning av arbetstiden för

djurskötare från 108 timmar per tvåveckorsperiod till 100 timmar per sådan period. Under förutsättning att nämnda förslag bifalles torde den maximala veckoarbetstiden för arbetare med blandat arbete böra bestämmas för januari, februari och december till 45 timmar och för mars, oktober och november till 50 timmar.

Arbetstiden för djurskötare (4 § 1 mom. b).

Arbetstiden för djurskötare beräknas enligt gällande bestämmelser för tvåveckorsperioder och får icke för någon sådan period överstiga 108 timmar. Från lantarbetarhåll har yrkats att djurskötarnas arbetstid måtte beräknas veckovis och fastställas till 48—50 timmar i veckan. Till stöd för yrkandet har framhållits, att årsarbetstiden för djurskötare väsentligen överstege den som gällde för övriga arbetare inom näringen. Veckobegränsningen skulle möjliggöra att djurskötarna, vilka för närvarande endast kunde räkna med en fridag varannan vecka, skulle kunna få en fridag i veckan. Åtskilliga invändningar ha emellertid även rests mot förslaget. Sålunda har framhållits nödvändigheten ur försörjningssynpunkt av att kreaturstammen icke minskades på grund av brist på arbetskraft.

I likhet med arbetsmarknadscommissionen anser jag att de rådande arbetstidsförhållandena för djurskötarna utgöra en av orsakerna till den permanenta brist på dylika arbetare som sedan jämförelsevis lång tid tillbaka råder inom jordbruket. En skälig jämkning av arbetstidsbestämmelserna för denna yrkesgrupp kan därför snarast förväntas komma att befördra lösningen av förevarande arbetskraftsproblem. Efter övervägande av vad från ömse sidor anförts i denna fråga har jag ansett mig böra förordna att det från lantarbetarhåll framförda ändringsförslaget på det sätt biträdes att, med bibehållande av tvåveckorsperioden såsom grundval för beräkningen av djurskötarnas arbetstid, arbetstiden för varje sådan period bestämmas till högst 100 timmar. I samband härmed bör maximiarbetstiden för tillfälliga ersättare för djurskötare bestämmas till 50 timmar i veckan.

Arbetstiden för trädgårdsarbetare (4 § 2 mom.).

Trädgårdsarbetsgivare ha enligt gällande lag att välja mellan två olika alternativ för utnyttjande av den hos honom anställda arbetskraften. Arbetstiden är enligt det ena alternativet året runt likformigt begränsad till 48 timmar för vecka; enligt det andra alternativet verkställes tidsbegränsningen med hänsyn till årstiderna så att den, per vecka räknat, utgör 42 timmar under januari, februari, november och december, 45 timmar under mars och oktober samt 53 timmar under april—september.

Av liknande skäl som anförts till stöd för den av mig förordade minskningen av sommararbetstiden för jordbrukets utearbetare torde arbetstiden för trädgårdsarbetare böra för sommarhalvåret nedsättas till 52 timmar i veckan, i samband varmed den medgivna veckoarbetstiden för vinterhalv-

året torde böra utökas med en timme. Att, såsom från visst håll påyrkats, härvidlag åstadkomma fullständig överensstämmelse med den allmänna arbetstidsregeln för jordbruksarbetare — vilket bl. a. skulle innebära en ökad årlig arbetstid för trädgårdsarbetarna — synes icke lämpligt. Icke heller kan jag förorda införande av något ytterligare alternativ för arbetstidens uttagande inom trädgårdsskötseln.

Önskemål ha även framkommit om införande inom trädgårdsskötseln av en motsvarighet till det för jordbrukets vidkommande begagnade begreppet arbetare med blandat arbete. Tillräcklig anledning därtill synes emellertid icke föreligga. I övrigt vill jag på denna punkt hänvisa till de av arbetsrådet anvisade utvägarna för arbetsgivaren att komma till rätta med eventuella svårigheter.

Arbetsrådets dispensgivning (5 §).

Den allmänna regel för arbetsrådets dispensgivning, som innehålles i 5 § 1 mom. av lagen, lämnar i sin nuvarande lydelse arbetsrådet ett betydande spelrum då det gäller att, under hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet, bedöma om och i vad mån avvikelser från de legalt givna arbetstidsreglerna skola medgivas. Fördelarna härav äro, såsom ock understrukits av såväl arbetsrådet som arbetsmarknadskommisionen, så betydande, att en begränsning, utöver vad nu gäller, av arbetsrådets rätt att avslå och bifalla dispensansökningar bör företagas endast om mycket starka skäl tala därför. Då detta knappast kan anses vara fallet, anser jag mig icke böra föreslå någon ändring i dispensregeln. Jag förutsätter härvid såsom givet att arbetsrådet vid behandlingen av dispensansökningar å ena sidan tager skälig hänsyn till sådana avvikelser i ljusförhållandena som motivera överflyttning av arbetstid exempelvis från november till mars samt å andra sidan icke medgiver arbetstidsöverflyttning av sådan anledning eller i sådan omfattning som med hänsyn till lagens syfte icke bör godtagas.

Uttagning av övertid (7 §).

Av arbetsrådet har framlagts ett förslag om ändring av 7 § 2 mom. av huvudsakligen formell natur, innebärande att övertidsberäkningen, vilken enligt gällande bestämmelser anknyter till fyraveckorsperioder, skulle, om arbetsrådet finner skäl att därtill lämna sitt medgivande, få verkställas per kalendermånad. Förslaget har icke mött någon gensaga i remissyttrandena, och har jag upptagit det i departementsförslaget efter viss redaktionell jämkning.

Journalföring av övertid (8 §).

Ett under utredningen uppkommet förslag att ålägga arbetsgivaren obligatorisk skyldighet att anskaffa övertidsjournal framfördes redan i sam-

band med tillkomsten av 1942 års lantarbetstidslag. Då underlåtenhet att iakttaga en sådan föreskrift icke lämpligen kunde förbindas med straffansvar, stannade man emellertid för det nuvarande stadgandet i 8 §, enligt vilket arbetsgivaren bör anskaffa övertidsjournal. Någon anledning att nu ändra nämnda paragraf i den föreslagna riktningen synes icke föreligga. Däremot bör i paragrafen företagas en formell komplettering, betingad av ändringen i 7 §.

Lagens giltighetstid (slutbestämmelsen).

Även om lantarbetstidslagen i enlighet med vad av mig förordats i vissa avseenden nu göres till föremål för saklig revision återstå flera punkter — bl. a. frågorna om lagens tillämpningsområde, undantagsbestämmelsen om mjölkning på ackord och arbetstidsregleringen för djurskötarna — vilka inom en icke alltför avlägsen tid böra upptagas till förnyad omprövning. Jag anser därför att giltigheten för den blivande lagen bör begränsas, lämpligen för den hittills vedertagna tidrymden av tre år.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet. Giltighetstiden för den nu gällande lantarbetstidslagen utgår den 31 oktober 1945. Genom förevarande proposition har framlagts förslag till ny lantarbetstidslag, avsedd att gälla under tre år från nämnda dag. Förslaget ansluter sig i huvudsak till bestämmelserna i den gällande lagen men innefattar vissa väsentliga ändringar. Under utredningen ha yppats delade meningar rörande lämpligheten att i nuvarande försörjningsläge företaga en saklig revision av lagen. Utskottet har för sin del funnit ändringsförslagen socialt berättigade och på längre sikt ägnade att medverka till en lösning av jordbrukets arbetskraftsproblem. Därest på grund av krisförhållandena svårigheter skulle uppstå att tillämpa föreskrifterna i lagen, finnas såsom föredragande statsrådet framhållit olika möjligheter att dispensvägen medgiva undantag från lagens tillämpning. Efter övervägande av utredningen i ärendet har utskottet kommit till den uppfattningen att de i propositionen föreslagna ändringarna böra genomföras.

Beträffande de särskilda bestämmelserna i lagförslaget vill utskottet i anslutning till de i ämnet väckta motionerna framhålla följande.

1 §.

Gällande lag är, såvitt angår jordbruket, i princip tillämplig å företag, vari i regel användas minst tre lejda arbetare. I propositionen har föreslagits, att tillämpningsområdet i detta avseende skulle utvidgas att omfatta företag, vari i regel användas minst två arbetare.

I den vid riksdagens början väckta *motionen II: 111* har framförts ett förslag, som överensstämmer med det nu genom propositionen framlagda.

Yrkanden beträffande tillämpningsområdet ha framställts jämväl i *motionerna I: 361 och II: 551*, vari hemställts, att den nuvarande bestämmelsen måtte bibehållas, samt i *motionen II: 553*, vari hemställts, att lagen måtte bli tillämplig å företaget med minst en arbetare.

Till de skäl som av föredragande statsrådet anförts till stöd för en utvidgning av lagens tillämpningsområde kan läggas, att det för arbetsgivarna inom det mindre jordbruket vid konkurrensen om arbetskraften måste vara av vikt, att arbetstidsregleringen såvitt möjligt är enhetlig. Mot förslaget har bl. a. invänts, att det skulle bli förenat med stora svårigheter att anordna en verksam kontroll över lagstiftningens efterlevnad å de små jordbruken. Utskottet finner denna farhåga överdriven. Lantarbetarna torde genom sin organisation kunna effektivt medverka vid övervakningen av lagens tillämpning. Och även om kontrollen i ett eller annat fall skulle brista, kan detta icke vara något avgörande skäl mot genomförande av en eljest påkallad reglering. De svårigheter som vid lagens tillämpning möjligen kunna uppstå för mindre företag torde, utan att lagens syfte äventyras, kunna i tillbörlig utsträckning beaktas i dispensväg.

Ehuru det för utskottet framstår såsom principiellt oriktigt, att tillämpligheten av den sociala skyddslagstiftningen är beroende av antalet arbetare hos en viss arbetsgivare, kan dock utskottet med hänsyn till de av föredragande statsrådet anförda skälen icke förorda, att begränsningen av lagens tillämpningsområde helt borttages.

4 § 1 mom. första stycket.

Detta lagrum innehåller bestämmelser om den ordinarie arbetstidens begränsning för jordbrukets arbetare i allmänhet, s. k. utarbetare. Såväl enligt gällande lag som enligt Kungl. Maj:ts förslag varierar arbetstiden efter årstiderna. I förslaget har dock skett en viss utjämning, så att arbetstiden under sommarhalvåret förkortats med två timmar i veckan och under vinterhalvåret förlängts i motsvarande mån.

I *motionen II: 111* har hemställts, att arbetstiden måtte anordnas så att året runt tillämpas en enhetlig arbetsvecka.

I *motionerna I: 361 och II: 551* har yrkats, att den nuvarande bestämmelsen måtte bibehållas men kompletteras på sådant sätt, att arbetsgivare skulle äga att minska arbetstiden under november till 41 timmar mot nuvarande 46 timmar i veckan och i stället öka arbetstiden under februari till 46 timmar mot nuvarande 41 timmar i veckan. Den arbetsgivare som så önskade skulle med andra ord kunna överflytta 5 timmar per vecka från november till februari.

De skäl som föranlett differentieringen av arbetstiden med hänsyn till säsongväxlingarna äro helt naturligt så starka att en enhetlig ordinarie arbetstid året om knappast kan genomföras. Å andra sidan synes emellertid en viss utjämning av säsongvariationerna motiverad. Vad i sådant avseende föreslagits i propositionen anser sig utskottet kunna godkänna.

Förslaget om viss valfrihet i fråga om arbetstiden under november och februari har motiverats med att den nuvarande lagstiftningen ej vore avpassad för de skiftande arbets- och ljusförhållandena inom olika delar av landet. Detta är naturligtvis riktigt. Att genom specialbestämmelser i en lag taga hänsyn till olika önskemål beträffande arbetstidens fördelning torde emellertid icke vara möjligt. I framställningar, som inkommit till Kungl. Maj:t, ha sålunda från arbetsgivare inom ganska närliggande delar av landet i förevarande hänseende framställts yrkanden som ha olika innebörd. Med hänsyn härtill anser utskottet i likhet med föredragande statsrådet, att önskemål om överflyttning av arbetstid från en månad till en annan lämpligen böra, i den mån de äro befogade, tillgodoses dispensvägen.

4 § 1 mom. a).

Enligt detta lagrum må arbetstiden för arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (arbetare med blandat arbete), under vinterhalvåret i viss utsträckning förlängas i förhållande till arbetstiden för utearbetare. Denna undantagsbestämmelse får för varje brukningsdel utnyttjas endast beträffande *en* arbetare. I propositionen har föreslagits, att maximiarbetstiden under vinterhalvåret för arbetare med blandat arbete skall förkortas med två timmar per vecka.

Yrkandet i *motionen II: 111*, att arbetstiden året runt måtte bli enhetlig, torde avse även arbetstiden för arbetare med blandat arbete. Av skäl som anförts ovan under paragrafens första stycke avstyrker utskottet detta yrkande.

I *motionerna I: 361* och *II: 551* har hemställts dels att förslaget om förkortning av arbetstiden under vinterhalvåret måtte avslås och dels att arbetstiden för ifrågavarande arbetare måtte beräknas för tvåveckorsperiod. Vad angår det först nämnda yrkandet sammanhänger den föreslagna förkortningen med de ändringar som föreslagits beträffande arbetstiden för djurskötare. Då utskottet i det följande kommer att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, kan utskottet icke förorda avsteg från propositionen i nu ifrågavarande hänseende. Vidkommande yrkandet om beräkning av arbetstiden per tvåveckorsperiod må erinras, att tilläggsarbetstiden under vinterhalvåret för arbetare med blandat arbete före 1942 års revision av lantarbetstidslagen var maximerad för tvåveckorsperiod. Vid nämnda revision funno statsmakterna en begränsning av arbetstiden veckovis vara att föredraga. Utskottet anser icke skäl hava anförts, som böra föranleda till att denna ståndpunkt frångås.

4 § 1 mom. b).

Arbetstiden för djurskötare är enligt detta lagrum maximerad till 108 timmar per tvåveckorsperiod. För att ersätta djurskötare under kortare tid

än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den för utearbetare bestämda tiden, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka. I propositionen har föreslagits att dessa arbetstider skulle förkortas till 100 respektive 50 timmar.

I *motionen II: 111* har yrkats, att djurskötarnas genomsnittliga arbetstid måtte bestämmas lika med övriga jordbruksarbetares.

Motionerna I: 361 och *II: 551* utmynna i denna del i yrkandet, att de föreslagna ändringarna måtte avslås.

I *motionerna II: 552* och *II: 553* har hemställts, att arbetstiden för djurskötare måtte regleras för vecka, samt i den senare motionen därutöver, att djurskötare i lagen måtte berättigas till en ledig dag per vecka. Enligt sistnämnda motion borde lagrummet erhålla följande lydelse:

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för arbetsvecka 50 timmar, med en ledig dag per vecka.

För att — — — 50 timmar.

Utskottet instämmer i vad föredragande statsrådet anført beträffande frågan om djurskötarnas arbetstid. Vad särskilt angår spörsmålet, huruvida arbetstiden bör beräknas för en eller två veckor, synes det huvudsakliga skälet för det förra alternativet vara att det skulle möjliggöra för djurskötarna att erhålla en fridag i veckan. Med hänsyn till den nuvarande bristen på arbetskraft torde en bestämmelse, som medförde ett ökat antal fridagar för djurskötarna, icke kunna utan fara för kreatursstammens bestånd erhålla avsedd tillämpning. Det kan antagas, att dispensfallen skulle bliva synnerligen talrika. Ehuru utskottet inser det i och för sig berättigade i lantarbetarnas krav, kan utskottet med hänsyn bl. a. till nämnda synpunkter icke tillstyrka, att arbetstiden regleras veckovis.

4 § 2 mom.

Beträffande detta moment, som innehåller bestämmelser om arbetstiden för trädgårdsarbetare, har i propositionen föreslagits viss utjämning av den alternativa, med hänsyn till årstiderna differentierade arbetstiden.

I *motionerna I: 361* och *II: 551* har yrkats, dock utan motivering, att den nuvarande bestämmelsen måtte bibehållas.

Då de skäl som anförts till stöd för den föreslagna utjämningen av arbetstiden för jordbrukets utearbetare synas äga tillämpning jämväl i fråga om trädgårdsarbetarna, torde beträffande arbetstiden för dem böra genomföras en motsvarande ändring.

4 § 3 mom.

Beträffande detta moment, som innehåller vissa definitioner av begreppen arbetsvecka och tvåveckorsperiod, har i *motionen II: 553* i anslutning till yrkandet, att arbetstiden för djurskötare måtte beräknas veckovis, hemställts att vad i momentet sägs beträffande tvåveckorsperiod (första stycket andra punkten och orden »eller tvåveckorsperiod» i andra stycket) måtte uteslutas. Därest yrkandet beträffande beräkningen av djurskötarnas arbetstid avslås, bör ej heller vidtagas någon ändring i förevarande moment.

5 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om arbetsrådets dispensgivning. Arbetsrådet äger enligt 1 mom., när skäl därtill äro, medgiva, att den ordinarie arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i 4 § sägs, och enligt 2 mom., då särskilda skäl föreligga, jämväl förlänga den ordinarie arbetstiden. Utsträckning av arbetstiden kan vidare enligt 3 mom. ske, då arbetarnas flertal finner utsträckningen önskvärd.

Mot avfattningen av 1 mom. har under utredningen från lantarbetarhåll invänts, att den möjliggjorde dispens för mötande av ett rent tillfälligt behov av arbetskraft, vilket behov enligt lagens syfte borde fyllas genom övertidsarbete. Med hänsyn härtill syntes det lämpligt att begränsa möjligheten till omfördelning av den ordinarie arbetstiden.

Berörda spörsmål har upptagits till bedömande i *motionerna II: 111, II: 552 och II: 553*, vilka samtliga utmynna i yrkanden om ändring av lagen på denna punkt. I de två sistnämnda motionerna har hemställts, att 1 mom. måtte erhålla följande lydelse:

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva att den i 4 § under viss månad angivna veckoarbetstid må utbytas mot under annan månad angiven veckoarbetstid, dock med iakttagande av att ordinarie arbetstid per år icke härigenom förlänges. Därest parterna äro ense härom, må arbetsrådet även godkänna annan fördelning av veckoarbetstiden, dock med den begränsning per år som här ovan anförts.

För att en dispensregel skall fylla sitt ändamål synes den böra lämna den beslutande myndigheten erforderlig frihet att under hänsynstagande till alla i varje särskilt fall inverkan faktorer bedöma, huruvida och i vad mån avvikelser från normalregeln skola medgivas. Den nuvarande regeln i 5 § 1 mom. är avfattad i enlighet härmed. Enligt utskottets mening böra de motionsvis anförda skälen ej föranleda ändring av lagen på denna punkt. I likhet med föredragande statsrådet förutsätter utskottet, att arbetsrådet icke medgiver arbetstidsöverflyttning av sådan anledning eller i sådan om-

fattning som med hänsyn till lagens syfte icke bör godtagas. Särskilt må framhållas, att överflyttning av arbetstid — såvitt vederbörande arbetare ej tillstyrkt annan fördelning — i allmänhet torde böra ske endast inom de i lagen angivna gränserna av 43 och 52 timmar i veckan.

8 §.

I 8 § första stycket stadgas, att arbetsgivaren *bör* anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet. Enligt andra stycket åligger det arbetsgivare att utom i vissa fall göra anteckning om arbete på övertid i sådan journal. Arbetsrådet äger emellertid medgiva, att dylik anteckning får göras i annan handling. Underlåtenhet att anskaffa övertidsjournal medför i och för sig ej någon påföljd. I fall då övertidsarbete skall antecknas i journal eller annan handling, straffas emellertid underlåtenhet härutinnan enligt 13 § med dagsböter.

I *motionen II: 552* har yrkats, att arbetsgivarna måtte åläggas obligatorisk skyldighet att anskaffa övertidsjournal.

De bestämmelser varom nu är fråga stå i förevarande avseende i saklig överensstämmelse med motsvarande stadganden i allmänna arbetstidslagen (8 §), arbetstidslagen för detaljhandeln (10 §) och arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer (8 §).

Vid behandlingen under 1944 års riksdag av det då framlagda förslaget till hotellarbetstidslag väcktes motionsvis yrkande av samma innebörd som det nu gjorda. Detta yrkande avsågs av riksdagen.

De nu genom propositionen föreslagna bestämmelserna innebära en ovillkorlig skyldighet för arbetsgivaren att i angivna fall föra anteckning om uttaget övertidsarbete. Däremot har arbetsgivaren viss frihet att med tillstånd av arbetsrådet välja sättet för anteckningens verkställande. I enlighet härmed är straffsanktionen i 13 § anknuten till skyldigheten att föra anteckningar. Om man i likhet med utskottet anser, att arbetsrådet bör äga möjlighet att medgiva att dylika anteckningar skola få föras i annan handling än övertidsjournal, kan uppenbarligen icke stadgas skyldighet för arbetsgivaren att under alla omständigheter anskaffa sådan. Beträffande företag, där något övertidsarbete ej förekommer eller sådant enligt lagen ej behöver journalföras, synes en dylik föreskrift vara ändamålslös.

På grund av det anförda får utskottet avstyrka bifall till ifrågavarande yrkande.

11 §.

Enligt detta lagrum utövas tillsyn å efterlevnaden av lagen av yrkesinspektionen och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

I *motionen II: 552* har hemställts, att i lantarbetstidslagen måtte i stället

för hänvisningen till arbetarskyddslagen intagas de regler som skola tilllämpas i fråga om tillsynen å lagens efterlevnad.

Även i de andra arbetstidslagarna hänvisas i fråga om tillsynsreglerna till arbetarskyddslagen. Hänvisningar från en lag eller författning till en annan förekomma i stor utsträckning även på andra områden. Dessa hänvisningar tjäna det rent praktiska syftet att omfattningen av lagverk och författningssamlingar skall kunna hållas inom rimliga gränser och att en ändring i en gemensam regel ej skall behöva medföra ändringar i ett flertal författningar. Då i förevarande fall ej torde föreligga särskild anledning att göra avsteg från den vanligen tillämpade metoden, kan utskottet icke tillstyrka ifrågavarande yrkande.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 111, i den mån däri framställda förslag avvika från de genom propositionen framlagda, samt å motionerna I: 361 och II: 551—553, antaga förevarande lagförslag oförändrat.

Stockholm den 15 maj 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Holmbäck*, *Linder**, *Forsslund**, *Björkman*, *Carl Eric Ericsson*, *Hallagård* och *Uhlén**;

från andra kammaren: fröken *Andersson*, herrar *Nilson* i Eskilstuna, *Cruse*, fru *Johansson* samt herrar *Carlsson* i Bakeröd, *Andersson* i Eskilstuna*, *Lundberg* i Uppsala och *Andersson* i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

1) av herrar *Björkman, Carl Eric Ericsson* och fröken *Andersson*, vilka anförde:

Även om den lagligen medgivna arbetstiden i många fall redan tillämpas vid jordbruk, som ej sysselsätta flera än två lönearbetare, innebär likväl den i propositionen föreslagna *utsträckningen av lagens tillämpningsområde till dylika företag* (1 §) ett allvarligt ingrepp i det medelstora och mindre jordbrukets drift. Det är en betydande skillnad mellan att obunden av lagbestämmelser på ett ungefär tillämpa en viss arbetstid och att under straffansvar vara pliktig att in i minsta detalj följa bindande lagbestämmelser om arbetstidens fördelning och utnyttjande. Därtill kommer att ifrågasvarande jordbrukare komma att betungas med journalföring av övertid, något som även de, vilka tidigare tillämpat lagens arbetstid, hittills varit befriade från.

I fråga om den föreslagna *minskningen av sommarhalvårets arbetstid* (4 § 1 mom. första stycket och 2 mom.) dela vi den i motionerna I: 361 och II: 551 uttryckta uppfattningen att intet bärande skäl framförts för densamma. Det synes oss uppenbart, att förkortningen av arbetstiden under den brådare hälften av året måste medföra olägenheter för produktionen.

Lantbruksstyrelsens förslag om införande i lagen av *möjlighet att mot varandra utbyta de för november och februari medgivna veckoarbetstiderna* (4 § 1 mom. första stycket) synes oss vara av praktiska skäl synnerligen väl motiverat och ägnat att bekvämt och smidigt undanröja olägenheterna av lagens föreskrift om en och samma arbetstid för hela landet från längst i norr till längst i söder.

Under åberopande av de skäl, som i motionerna I: 361 och II: 551 anförts för beräkning av arbetstiden vid s. k. *blandat arbete* per tvåveckorsperiod och för bibehållande av den nuvarande maximibegränsningen av arbetstiden vid sådant arbete (4 § 1 mom. a), ansluta vi oss till motionärernas förslag på denna punkt.

Den förordade minskningen av *djurskötarnas arbetstid* (4 § 1 mom. b) är enligt vår mening ägnad att ingiva allvarliga farhågor för att därav skall följa produktionsminskning och kostnadsökning. Då arbetstidsminskningen i regel ej kan kompenseras genom anställande av ny arbetskraft, måste förändringen, i den mån den ej kan neutraliseras genom driftsrationalisering eller genom att arbetarna åtaga sig en med 7 à 8 procent ökad arbetsbörda, vilket allt ej torde kunna påräknas, föranleda motsvarande eftersättande av förekommande arbeten. Det är uppenbart att sådant ej kan ske utan menliga följder.

På grund av det anförda få vi hemställa, att 1 och 4 §§ måtte i enlighet med vad som yrkats i motionerna I: 361 och II: 551 erhålla följande lydelse.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av brännrotv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

d) husligt arbete;

e) arbete, som bedrivs av staten; samt

f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari och december 41 timmar,

under mars och oktober 46 timmar,

under februari 41 timmar och under november 46 timmar eller under februari 46 timmar och under november 41 timmar samt

under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 94 timmar för två arbetsveckor i följd samt under mars, oktober och november högst 104 timmar för samma tid.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare,

må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 42 timmar, under mars och oktober 45 timmar samt under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

2) av herr *Cruse*, fru *Johansson* samt herrar *Lundberg* i Uppsala och *Andersson* i Alfredshem, vilka anfört:

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till reviderad lantarbetstidslag innebär en förbättring av arbetstidsförhållandena vid jordbruket, så att dessa komma mera i nivå med arbetstidsförhållandena inom andra områden. För djurskötarna har dock gjorts ett undantag från de allmänna arbetstidsreglerna genom att deras arbetstid föreslås skola fortfarande räknas per tvåveckorsperiod. De skäl som anförts härför synas mindre vägande än de skäl, som kunna anföras för att djurskötarna skola åtnjuta samma sociala skydd som andra arbetare.

Enligt bestämmelsen i 5 § har arbetsrådet erhållit en betydande befogenhet till dispensgivning, som hittills även ganska flitigt utnyttjats av arbetsgivarna och, enligt lantarbetarnas uppfattning, i en del fall missbrukats. Dispens bör emellertid endast lämnas för att tillgodose legala oundgängliga behov, och en begränsning av dispensrätten är därför motiverad.

På grund härav hemställes, att 4 § 1 mom. b) och 3 mom. samt 5 § 1 mom. måtte erhålla följande lydelse:

4 § 1 mom. b).

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare,

må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för arbetsvecka 50 timmar, och äger arbetaren åtnjuta en fridag varje vecka.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket för oktober—mars angivna tiden för arbetsvecka. Den sammanlagda arbetstiden för arbetsvecka, varunder sådan arbetare användes även till djurskötsel, må varken under nämnda månader eller under året i övrigt överstiga 50 timmar.

4 § 3 mom.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

5 § 1 mom.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § för viss månad angivna veckoarbetstiden utbytes mot veckoarbetstiden för annan månad, dock med iakttagande att arbetstiden för år räknat icke härigenom förlänges. Därest parterna äro ense därom, må arbetsrådet godkänna även annan fördelning av veckoarbetstiden.

Beträffande 11 § anse vi, att yrkandet i motionen II: 552 bort bifallas. Tiden har emellertid icke medgivit utarbetande av erforderlig lagtext.